

ภาวะผู้นำในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) : ศึกษาเฉพาะกรณี
ประธานคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ใน
พื้นที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) จังหวัดราชบุรี

นายสันติ คณานุรักษ์

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต

ภาควิชาการปกครอง

บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พ.ศ. 2533

ISBN 974-578-164-9

ลิขสิทธิ์ เป็นของบัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

016940

i 10309883

LEADERSHIP IN THE VOLUNTARY DEVELOPMENT AND SELF-DEFENSE VILLAGES (VDSV)
: A CASE STUDY OF CENTRAL COMMITTEE CHAIRMAN OF THE VILLAGES IN THE
INTERNAL SECURITY OPERATION COMMAND (ISOC) AREA OF
RACHABURI PROVINCE

Mr. Santi Kananuruk

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Arts

Department of Government

Graduate School

Chulalongkorn University

1990

ISBN 974-578-164-9

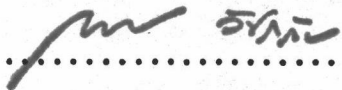
หัวข้อวิทยานิพนธ์   ภาวะผู้นำในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) : ศึกษาเฉพาะ
กรณีประธานคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.)
ในพื้นที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) จังหวัดราชบุรี

โดย   นายสันติ คณานุรักษ์

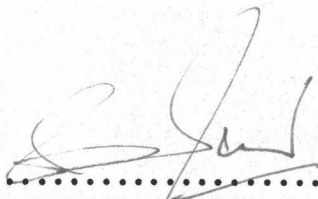
ภาควิชา   การปกครอง

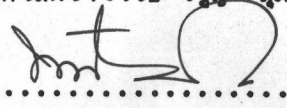
อาจารย์ที่ปรึกษา   รองศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ม่องแผ้ว

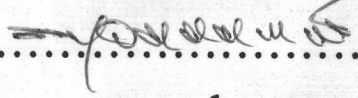
บัณฑิตวิทยาลัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้บัณฑิตวิทยาลัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาโทบัณฑิต

..... คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(ศาสตราจารย์ ดร.ถาวร วัชรากัย)

คณะกรรมการสอบวิทยานิพนธ์

..... ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ จรุง สุภาพ)

..... อาจารย์ที่ปรึกษา
(รองศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ม่องแผ้ว)

..... กรรมการ
(รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจริตอนารักษ์)

พิมพ์โดยมูลนิธิพัฒนาหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง ในกรุงเทพฯ

สันติ คณานุรักษ์ : ภาวะผู้นำในหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) : ศึกษาเฉพาะกรณีประธานคณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (อพป.) ในพื้นที่กองอำนวยการรักษาความมั่นคงภายใน (กอ.รมน.) จังหวัดราชบุรี (LEADERSHIP IN THE VOLUNTARY DEVELOPMENT AND SELF DEFENSE VILLAGES (VDSV) : A CASE STUDY OF CENTRAL COMMITTEE CHAIRMAN OF THE VILLAGES IN THE INTERNAL SECURITY OPERATION COMMAND (ISOC) AREA OF RACHABURI PROVINCE)
อ.ที่ปรึกษา : รศ.ดร.พรศักดิ์ ม่องแผ้ว, 112 หน้า. ISBN 974-578-164-9

การวิจัยนี้มีความมุ่งหมายที่จะศึกษาความเป็นผู้นำของประธานคณะกรรมการกลางหมู่บ้าน อพป. ซึ่งเป็นหมู่บ้านลักษณะพิเศษที่จัดขึ้นในพื้นที่ที่มีปัญหาความมั่นคง โดยนำเอาหมู่บ้าน อพป. 2 หมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาแตกต่างกันมาเปรียบเทียบกันในพื้นที่อำเภอปากท่อ จังหวัดราชบุรี

วิธีดำเนินการวิจัยใช้การรวบรวมข้อมูลโดยการศึกษาติดตามระยะยาว และเจาะลึกในสภาพแวดล้อมตามธรรมชาติ เป็นการวิจัยภาคสนาม วิธีการรวบรวมข้อมูลใช้การสังเกต ทั้งการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และการสัมภาษณ์ ทั้งการสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้างหรือการสัมภาษณ์แบบเป็นทางการ และการสัมภาษณ์แบบไม่เป็นทางการ เมื่อรวบรวมข้อมูลได้ก็จะนำมาตรวจสอบวิเคราะห์ตามแนวคิดทฤษฎีขั้นต้น และนำเสนอผลการวิเคราะห์

ผลการศึกษาสรุปได้ว่าปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นผู้นำในหมู่บ้าน อพป. คือความรู้ ความมั่งคั่ง ความผูกพันกับหมู่บ้าน และการมีความตื่นตัวทางการเมือง เป็นไปตามสมมุติฐานที่ตั้งไว้ สำหรับหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาสูง ปัจจัยสำคัญที่สุดของความเป็นผู้นำคือ ความรู้ รองลงมาคือความผูกพันกับหมู่บ้าน และการตื่นตัวทางการเมือง ตามลำดับ ส่วนหมู่บ้านที่มีระดับการพัฒนาดำ ปัจจัยที่สำคัญที่สุดของความเป็นผู้นำคือความรู้ ปัจจัยที่มีความสำคัญรองลงมาคือ ความมั่งคั่ง ความผูกพันกับหมู่บ้าน และการตื่นตัวทางการเมือง ตามลำดับ จึงเห็นได้ว่าแม้ผู้นำในหมู่บ้าน อพป. จะมีคุณสมบัติไม่เหมือนกัน แต่คุณสมบัติอื่นที่คล้ายคลึงกัน ดังนั้นปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นผู้นำในหมู่บ้าน อพป. ที่มีระดับการพัฒนาต่างกัน จึงคล้ายคลึงกันมาก

ภาควิชา ..... การปกครอง .....
สาขาวิชา ..... การปกครอง .....
ปีการศึกษา ..... 2533 .....

ลายมือชื่อนิติ .....
ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา .....

SANTI KANANURUK : LEADERSHIP IN THE VOLUNTARY DEVELOPMENT AND SELF DEFENSE VILLAGES (VDSV.) : A CASE STUDY OF CENTRAL COMMITTEE CHAIRMAN OF THE VILLAGES IN THE INTERNAL SECURITY OPERATION COMMAND (ISOC) AREA OF RACHABURI PROVINCE, THESIS ADVISOR : ASSO. PROF. PORNSAK PHONGPHAEW, Ph.D. 112 pp.

The purpose of this research is to study the leadership of the chairmen of the councils of voluntary development and self defence villages, which are special types of villages organized in the insecured areas, by comparison of 2 villages of different levels in development in the area of Pak Tho district, Ratchaburi province.

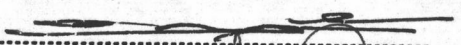
The study is done by long term information collection through field research and participation observation plus interviews both of structured interview and informal interview. Data collected, then is tested with the theoretical concept.

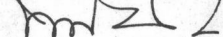
It can be concluded, from the study, that factors contributing to leadership quality for this type of village are knowledge, wealth, close relation with the village, and political awareness which corresponds to the assumption set. Relatively better-developed village requires leader who must possess, first, knowledge and close relation with village, political awareness respectively while in lesser-developed village, knowledge also comes first to be followed by wealth, close relation with the village, and political awareness respectively. Of this finding, it is clear that qualifications for leadership in both villages studied are quite similiar despite differences in level of development.

ภาควิชา ..... การปกครอง.....

สาขาวิชา ..... การปกครอง.....

ปีการศึกษา ..... 2533.....

ลายมือชื่อนิสิต

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

ลายมือชื่ออาจารย์ที่ปรึกษา

กิตติกรรมประกาศ

ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณรองศาสตราจารย์ ดร.พรศักดิ์ ม่องแก้ว อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ ที่ให้ความเมตตา คำแนะนำ สนับสนุนช่วยเหลือการวิจัยด้วยดีมาตลอด และขอกราบขอบพระคุณ ศาสตราจารย์จรรยา สุภาพ รองศาสตราจารย์ ดร.วิทยา สุจริตชนารักษ์ ที่ให้ความกรุณาเป็นกรรมการสอบวิทยานิพนธ์ในครั้งนี้

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ด้วยความร่วมมือร่วมใจจากบุคคลที่เกี่ยวข้องหลายฝ่าย ซึ่งผู้วิจัยขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ คือ คุณวิสาห์ พูลศิริรัตน์ ปลัดอำเภอเชียงคาน จังหวัดเลย ซึ่งเรียนปริญญาโทด้วยกัน ที่ช่วยแนะนำ ชี้แนะ และเป็นธุระให้ผู้วิจัยโดยตลอด คุณจรรยา ประสมสุข คุณเพ็ญ นุชอนงค์ และคุณเหมรัตน์ ศิริฤกษ์ ผู้ได้บังคับบัญชาของผู้วิจัยที่เสียสละเวลาอันมีค่า พิมพ์ร่างวิทยานิพนธ์ให้ผู้วิจัยหลายครั้ง ขอขอบคุณ คุณยุพดี ทิยาพันธุ์ ที่ช่วยเหลือและอำนวยความสะดวกให้แก่วิจัย

ผู้วิจัยขอน้อมกราบขอบพระคุณ คุณพ่อประดิษฐ์ คุณแม่สุเพ็ญพรรณ ที่ให้ชีวิตของผู้วิจัยมา ถึงจุดนี้ ขอกราบพระคุณอาจารย์ทุกท่านที่อบรมสั่งสอนผู้วิจัยมาตั้งแต่เล็กจนโต และกำลังใจอันสำคัญยิ่งที่มีต่อผู้วิจัยได้แก่ ครอบครัว "คณานุรักษ์" ประกอบด้วย วัชร (ภรรยา) และลูก ๆ ทั้ง 3 คือ ด.ช.ศติวัชร, ด.ญ.ภูษิณี และ ด.ญ.ภูษิณี

สันติ คณานุรักษ์

สิงหาคม 2533

สารบัญ

ช

หน้า

บทคัดย่อภาษาไทย	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ	จ
กิตติกรรมประกาศ	ฉ
สารบัญตารางและแผนภูมิ	ณ

บทที่

1	บทนำ	
	ความสำคัญของ เรื่องและสภาพปัญหา	1
	วัตถุประสงค์	4
	ขอบ เขตของการศึกษา	4
	สมมุติฐานของการศึกษา	5
	คำนิยามศัพท์ที่ใช้ในการศึกษา	5
	ขอบ เขตของการวิจัย	6
	วิธีดำเนินการวิจัย	6
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	10
2	แนวความคิด ทฤษฎี และผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	
	แนวความคิดทฤษฎี เกี่ยวกับผู้นำ	11
	ความหมายของการ เป็นผู้นำ	11
	คุณสมบัติของผู้นำ	14
	ผู้นำกับความตื่นตัวทางการเมือง	16
	ผลงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	19

บทที่

หน้า

๓	โครงการ อพป.กับจังหวัดราชบุรี	
	ความเป็นมาของโครงการ	25
	การจัดตั้งหมู่บ้าน อพป.	39
	ขั้นเตรียมการ	39
	ขั้นการฝึก	40
	ขั้นการจัดตั้ง	42
	ขั้นการทำแผนหรือโครงการ	42
	โครงสร้างการบริหารงานของหมู่บ้าน อพป.	43
	การกำหนดหมู่บ้าน อพป.	43
	คณะกรรมการบริหารหมู่บ้าน อพป.	44
	คณะกรรมการกลางหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง	44
	ที่ปรึกษาของคณะกรรมการหมู่บ้าน อพป.	47
	หน้าที่ของคณะกรรมการกลาง	50
	คณะกรรมการฝ่ายต่าง ๆ ของหมู่บ้าน	51
	รายได้ของหมู่บ้าน อพป.	53
	การควบคุมหมู่บ้าน อพป.	53
	พรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยกับโครงการ อพป.จังหวัดราชบุรี	56
4	ปัจจัยที่ทำให้เกิดความเป็นผู้นำ	
	ความนำ	58
	การคัดเลือกหมู่บ้าน	58
	ลักษณะของหมู่บ้าน	59
	1. หมู่บ้าน อพป.ที่มีระดับการพัฒนาสูง : หมู่บ้าน อพป.บ้านหนองไร่	59
	1.1 ลักษณะทางประชากร.....	59
	1.2 ลักษณะทางนิเวศน์วิทยา	60
	1.3 ลักษณะทางสังคม	60
	1.4 ลักษณะทางวัฒนธรรม	62

บทที่		หน้า
4	1.5 ลักษณะทาง เศรษฐกิจและอาชีพ	62
	1.6 ลักษณะทางการศึกษา	63
	1.7 ลักษณะทางด้านการปกครอง	63
	1.8 ลักษณะความสัมพันธ์กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย	64
2.	หมู่บ้าน อพป.ที่มีระดับการพัฒนาต่ำ : หมู่บ้าน อพป.บ้านตากแดด	65
	2.1 ลักษณะทางประชากร	65
	2.2 ลักษณะทางนิเวศวิทยา	66
	2.3 ลักษณะทางสังคม	67
	2.4 ลักษณะทางวัฒนธรรม	67
	2.5 ลักษณะทาง เศรษฐกิจและอาชีพ	68
	2.6 ลักษณะทางการศึกษา	69
	2.7 ลักษณะทางด้านการปกครอง	69
	2.8 ลักษณะความสัมพันธ์กับพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทย	71
	การ เปรียบ เทียบคุณสมบัติของผู้นำ	72
	ความรู้	73
	บ้านหนองไร่ : ผู้นำกับชาวบ้าน	73
	บ้านตากแดด : ผู้นำกับชาวบ้าน	74
	ความรู้-ผู้นำบ้านหนองไร่ : ผู้นำบ้านตากแดด	75
	ความมั่งคั่ง	75
	บ้านหนองไร่ : ผู้นำกับชาวบ้าน	76
	บ้านตากแดด : ผู้นำกับชาวบ้าน	77
	ความมั่งคั่ง-ผู้นำบ้านหนองไร่ : ผู้นำบ้านตากแดด	79
	ความผูกพันกับหมู่บ้าน	79
	บ้านหนองไร่ : ผู้นำกับชาวบ้าน	79
	บ้านตากแดด : ผู้นำกับชาวบ้าน	83
	ความผูกพันกับหมู่บ้าน-ผู้นำบ้านหนองไร่ : ผู้นำบ้านตากแดด	86

บทที่		หน้า
4	ความตื่นตัวทางการเมือง	87
	บ้านหนองไร่ : ผู้นำกับชาวบ้าน	88
	บ้านตากแดด : ผู้นำกับชาวบ้าน	90
	ความตื่นตัวทางการเมือง-ผู้นำบ้านหนองไร่ : ผู้นำบ้านตากแดด	93
5	สรุปผลการศึกษาและข้อเสนอแนะ	95
	สรุปผลการศึกษา	95
	ข้อเสนอแนะ	106
	บรรณานุกรม	107
	ประวัติผู้เขียน	112

สารบัญแผนภูมิ แผนผัง และตาราง

แผนภูมิที่	หน้า
1 การจัดศูนย์อาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง (ศอ.พป.) กอ.รมน.....	38
2 การจัดระเบียบบริหารหมู่บ้านอาสาพัฒนาและป้องกันตนเอง พ.ศ. 2522	55
3 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่สมบุญ คำม่วง กับหัวหน้าคุ้มและคนในคุ้มต่าง ๆ ..	80
4 ความสัมพันธ์ระหว่างผู้ใหญ่สมบุญ คำม่วง กับผู้ใหญ่บ้านเก่า	82
5 ความสัมพันธ์ระหว่างนายกาฝาก บุญเปื้อง กับหัวหน้าคุ้มและคนในคุ้มต่าง ๆ	84
6 ความสัมพันธ์ระหว่างนายกาฝาก บุญเปื้อง และภรรยากับผู้ใหญ่บ้านเก่า ...	85
7 ปัจจัยที่ทำให้นายสมบุญ คำม่วง เกิดความเป็นผู้นำในบ้านหนองไร่	96
8 ปัจจัยที่ทำให้นายกาฝาก บุญเปื้อง เกิดความเป็นผู้นำในบ้านตากแดด	97
แผนที่สังเขปหมู่บ้านหนองไร่	61
แผนที่สังเขปหมู่บ้านตากแดด	70
ตารางที่ 1 เปรียบเทียบคุณสมบัติความผูกพันกับหมู่บ้านระหว่างผู้นำบ้านหนองไร่ กับผู้นำบ้านตากแดด	87
ตารางที่ 2 ผลการวิจัยที่ผ่านมากับคุณสมบัติของผู้นำ 4 ประการ	102